

El tresor soterrat de l'Iraq

La democràcia a l'Iraq no pot funcionar, comenta la gent. Es diu que no hi ha fonaments per a construir-la, que no hi ha tradició de societat civil ni de ciutadania amb consciència política. Aquest escepticisme resulta familiar.

En acabar la guerra del Golf el 1991, els líders americans van donar per fet que l'estabilitat a l'Iraq només es podria mantenir amb un model autoritari i, per tant, van desemparar els quasi reeixits plans d'aixecaments contra el règim de Saddam Hussein.

Tant en aquell temps com ara, raonaments d'aquesta mena ignoren les tradicions de la societat civil i el pluralisme cultural que existien abans de 1968, quan el partit Baas va arribar al poder. Aquests trets s'han mantingut adormits durant els 35 anys de repressió però es poden reviscolar per ajudar l'Iraq a prosperar i que pugui fer una transició cap a la democràcia.

Com que durant dècades el partit Baas ha donat una imatge de l'Iraq com un país totalitari i d'un xovinisme panaràb, molts estrangers donem per fet que mai no hi ha hagut una societat civil d'estil occidental.

Des que es va fundar l'estat modern el 1921, quan el Regne Unit va imposar la monarquia haiximita, l'Iraq va construir (malgrat la manca de democràcia) una rica i variada societat multiètnica, amb llibertat artística i compromís social. Les arrels d'aquesta societat les trobem un segle enrere. De fet, la facultat de Dret de Bagdad, el centre d'ensenyament superior més antic de l'Iraq, va ser fundada el 1908 i aviat va formar reconeguts professionals del dret.

Durant els anys posteriors, professors, estudiants universitaris i professionals van crear associacions i clubs socials, com ara el Club Solidari de Bagdad —que s'inicia el 1926— un espai on s'aplegaven intel·lectuals i on també s'organitzaven reunions anticolonials i antimonàrquiques.

També durant aquest període, els artesans i treballadors van organitzar a nivell nacional una xarxa sindical independent del control estatal. Aquest moviment obrer va convocar una vaga ge-

“Els escèptics s'equivoquen: els iraquians d'avui poden albirar un passat que els oferia espai polític i cultural per a totes les ètnies. La memòria històrica pot ser una peça fonamental en l'establiment de la democràcia a l'Iraq”

neral el 1931 per dissuadir els britànics d'augmentar els rebuts elèctrics. Un èxit que va encoratjar d'altres protestes i va deixar ben palesa la solidaritat entre la classe obrera (majoritàriament analfabeta) fins que, en la dècada dels seixanta, el Baas va suprimir tots els grups sindicals.

A mitjan segle passat, diversos escriptors van crear el “moviment de vers lliure”, moviment que va influir tot el món àrab amb el seu desafiament a les formes clàssiques de la poesia, invariable des dels temps preislàmics.

Pel que fa als artistes, com ara els pioners i el grup Bagdad dels 50, van aportar grans avenços en l'art visual. L'aclamat monument a la llibertat de la Plaça de l'alliberament a Bagdad n'és un exemple. [...]

Aquesta riquesa cultural descansava sobre un compromís de pluralitat, tant política com cultural. Tot i que el panarabisme haiximita es negava a reconèixer la diversitat ètnica, el seu corrent nacionalista mai no va estar el dominant. Les elits burocràtiques i militars tendien a ser àrabs sunnites i panàrabs, però el nucli més nombrós del nacionalisme iraquian, encara que reconeixia el caràcter predominant àrab de l'Iraq, insistia que s'incloguessin tots els grups ètnics del país. [...]

El règim del Baas, que va derrocar i executar Kassem el 1963, va suprimir tots els nacionalismes que donaven suport al pluralisme cultural, les tradicions

de la societat civil, tot i que ocultes continuaven ben vives. La primera vegada que vaig estar a l'Iraq, el 1980, em vaig quedar bocabadat de l'abundància de llibres que hi havia a les llibreries: literalment queien de les lleixes. [...]

I és que la tenacitat iraquiana a mantenir les tradicions intel·lectuals i culturals explica per què Saddam en persona es va proclamar cap de l'anomenat Projecte per a la Reescriptura de la Història. Un nom audaç per a un projecte que, mentre reclamava de manera ostensible treure de l'herència iraquiana la interpretació colonial, en realitat, el que buscava era esborrar qualsevol document que mostrés els avenços en la societat civil aconseguits pels nacionalistes iraquians abans que el Baas governés. [...]

Si la societat civil persistia amagada sota el règim de Saddam, en la seva absència, floria. La part nord del territori controlada pels kurds, durant la darrera dècada ha estat funcionant amb un govern democràtic. Tot i que imperfecte, aquesta àrea es pot vanagloriar de celebrar eleccions parlamentàries, de tenir una premsa ideològicament diversa, d'escoles noves, d'avenços en serveis sanitaris que van reduir la taxa de mortalitat infantil i de tolerància cultural i política.

I tots aquests progressos es van aconseguir malgrat l'embargament de Saddam i malgrat l'hostilitat dels països veïns, Turquia i l'Iran. L'experiència kurda ens mostra que els iraquians poden establir una democràcia quan se'ls permet fer-ho.

Els escèptics s'equivoquen: els iraquians d'avui poden albirar un passat que els oferia espai polític i cultural per a totes les ètnies. La memòria històrica pot ser una peça fonamental en la reconstrucció de la societat civil i en l'establiment de la democràcia a l'Iraq.

Director del Centre d'Estudis de l'Orient Pròxim a Rutgers; autor del llibre de pròxima publicació: 'Memories of State: Politics, History and Collective Identity in Modern Iraq'
© The New York Times – EL TEMPS
Traducció: Isabel Albarracín